

'Wat fijn om triest te zijn in Letland'

Over Igor Bobbyrev's 'Metro en mobilisatie'

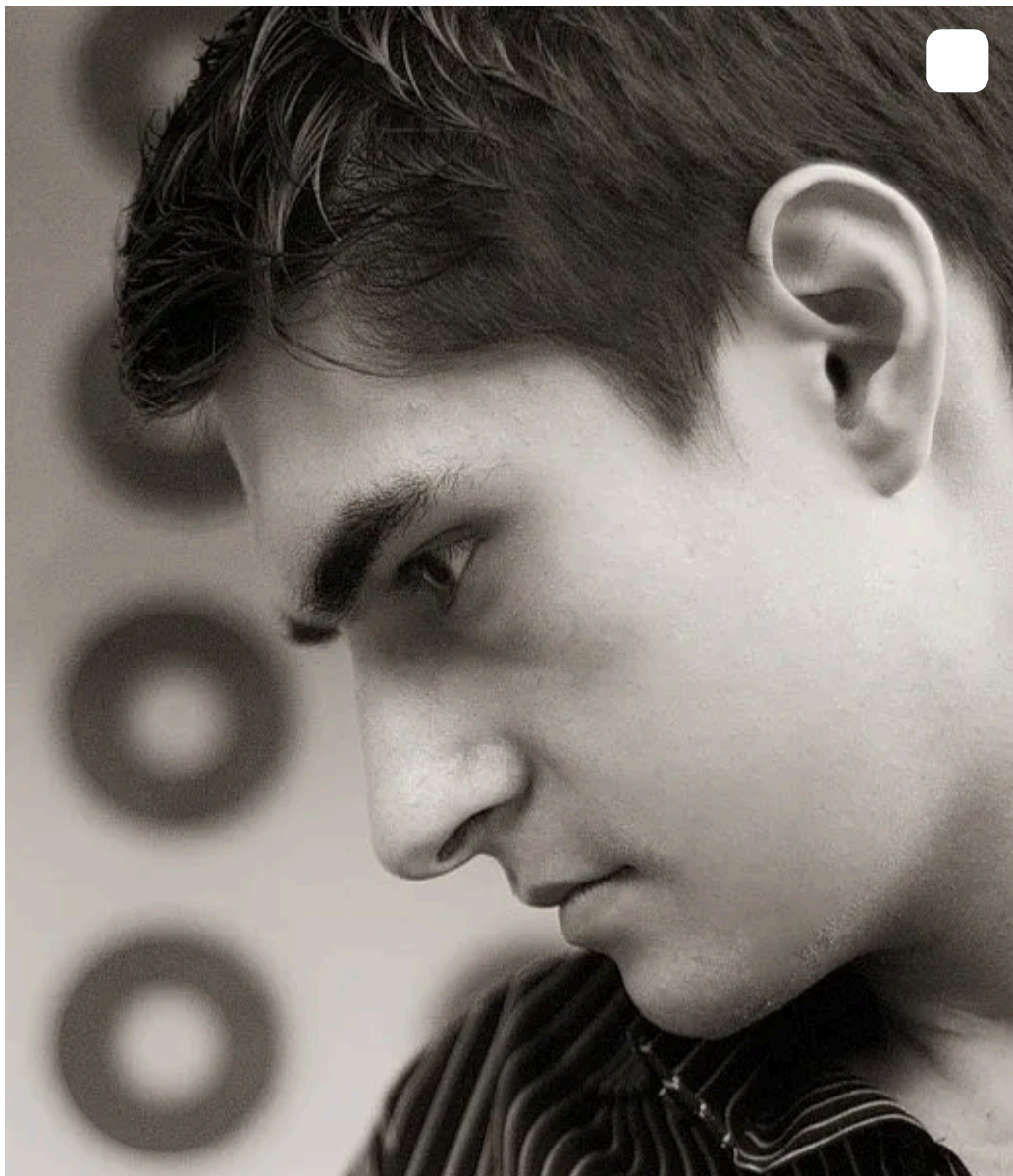

LARS MEIJER

JUN 01, 2025

5

Igor Bobbyrev

Een aantal weken geleden bevond ik mij in P., samen met een groep bevriende dichters. We waren samengekomen om te luisteren naar een nieuwe lichting tale

was uitgenodigd om hun visie op de poëzie en het werk te komen voordragen. Er was een nogal uitgebreid selectieproces voorafgegaan aan de dichters die zouden optreden. Begreep ik. Tot ver in het proces was alles anoniem gebeurd, wat altijd een vrij ontnuchterend proces is. De paar keer dat ik betrokken was bij vergelijkbare beoordelingen en selecties, lieten me zien dat een gedoodverfde winnaar op het moment altijd nog kan afvallen, of dat zaken die ik arbitrair vond, toch heel belangrijk konden zijn, waardoor ik weer overtuigd werd en gelijktijdig beter leerde kijken naar teksten.

Die avond spookte de vraag wat poëzie wel en niet vermag door mijn hoofd. Wat ik opgeschreven, als mij was gevraagd een poëtica te schrijven en, niet onbelangrijk, aan een zaal vol collega-dichters te presenteren? Ik denk dat deze vraag ook door het hoofd van de bevriende dichters schoot, terwijl we de nerveuze en ambitieuze gezichten in het spotlicht zagen staan. Naast mij werd er druk gefluisterd tijdens de afloop van de voordrachten; in principe hadden mijn vrienden en ik nooit de bus in de bus verlaten. We waren druk bezig onszelf van bepaalde visies op poëzie te distantiëren of ons te engageren door zacht mee te knikken. Halverwege een poëzie zei een dichter dat poëzie eigenlijk onbelangrijk is. Een opvatting die ik al zo vaak van dichters had gehoord, dat ik het eigenlijk al niet meer registreerde.

Thanks for reading Vuile ganzenveren!
Subscribe for free to receive new posts and
support my work.

pieter.boulogne@kuleuven.be

Subscribe

Een paar weken later zat ik tegenover twee redacteuren om te praten over mijn plannen voor de zomer. Tegen mijn verwachting in was ik uitgenodigd om op schrijfresidentie mee te gaan, waardoor er opeens allemaal plannen moesten worden gemaakt over de invulling daarvan. Spannend en uitdagend. Terwijl ik dit schrijf, is er in mijn hoofd constant mee bezig. De redacteuren vroegen me van alles, en mijn werk bij de gespecialiseerde boekhandel kwam ook ter sprake. Of er eigenschappen

uit deze literatuur waren die ik ook in mijn eigen schrijven meenam. Daar moest even over nadenken.

Opeens schoot de voordracht van de ene dichter in P. en de observatie over poëzie weer te binnen, en nadat ik een paar stilistische kenmerken opsomde, zei ik tenslotte: *‘Het leert me met name dat er een verschil is in welke politieke context een werk wordt geschreven. In het Oekraïens dichten terwijl je woont in de **oblast Donetsk**¹ - dat door Russische separatisten is bezet - heeft wel degelijk politiek en maatschappelijk belang. Wanneer een Nederlandse dichter spreekt over de luxe positie van poëzie schrijven, dan dichter niets over de poëzie, maar over zijn eigen opvattingen van het schrijven.’*

Het is niet vreemd dat ik met dit voorbeeld kwam, want kort daarvoor had ik *Mei mobilisatie* gelezen², een dichtbundel van de Russischtalige Igor Bobyrev, afkomstig uit Donetsk en daar nog steeds woonachtig. Zijn ogenschijnlijk eenvoudige poëzie toont me, juist door de manier waarop oorlogsgeweld - zowel van Russische als Oekraïense zijde - terloops wordt gekoppeld aan alledaagse herinneringen en gebeurtenissen, tot resultaat is een voortdurend spanningsveld, dat in een bespreking in *Novaya Gazeta Europe* als volgt wordt omschreven: *‘Enerzijds schrijft Bobyrev uitgesproken anti-oorlogspoëzie en staat hij kritisch tegenover het Poetinregime, anderzijds bekritiseert hij Oekraïense autoriteiten én de anti-oorlogsoppositie. Zijn visie komt voort uit zijn plek: Donetsk, waar veel vreedzame inwoners zich in de steek gelaten voelen en een eenvoudig maar menselijke eis stellen: “Houd op ons te vermoorden.”’*

Die eis lijkt me de kern van elk anti-oorlogsgedicht, al is dat tegelijk een weinig spannende conclusie. Wat interessanter is, is de manier waarop Bobyrev zich in zijn poëzie beweegt tussen uiteenlopende posities. Die beweging levert literair gezien een boeiend spanningsveld op, maar roept ook vragen op: hoe vrij mag een dichter zich bewegen in een conflict waarin de rollen van agressor en slachtoffer evident lijken? Ambigüiteit is zelden neutraal. Waar die in vreedstijd als kracht kan gelden, kan in oorlogstijd verwarring zaaien, of gelezen worden als een weigering een positie of verantwoordelijkheid te nemen.

Juist die dubbelheid intrigeert in zijn werk, en maakt het tegelijk precair. Want hoe plaats je regels als die uit het gedicht *mij lijkt het iets mentaals?*

*mij lijkt het iets mentaals
een kronkel die de psyche maakt
[bij het veranderen van natie]
wanneer volwassen mannen gaan krijzen
en homoseksuelen na gaan jagen
al is het nu
een soort manie om de vijand te zien
in wat je niet kan uitroeien
hoewel homo's voor hen uiteraard
geen gevaar inhouden
[laat staan dat ze in staat zouden zijn
wie dan ook te perverteren]
ze moeten gewoon schreeuwen
iemand liefhebben of [omgekeerd] haten
ergens een bedreiging in zien
een vriendin schrijft
trek weg homo's worden
als joden onder de nazi's
maar waarheen dan*

Waar verwijst de zin *[bij het veranderen van natie]* naar? De inlijving van Donetsk door Russische separatisten? Of naar de Europese ambities van Oekraïne, met impliciete normen zoals de acceptatie van homoseksualiteit? De ambiguïteit wordt verder uitgediept in de regels: *al is het nu / een soort manie / om de vijand te zien / in wat je niet kan uitroeien*. Wie is hier de vijand, en wie probeert wie uit te roeien? Zeker gezien de toevoeging dat 'de homo geen gevaar inhoudt'. Bobbyrev, zelf homoseksueel, speelt deze vragen, maar weigert positie te kiezen. Dat is zijn goed recht als dichter, maar roept vragen op: is die weigering een literaire strategie, een overlevingsmechanisme of een vorm van deviatie?

In de loop van de bundel worden zijn opvattingen slechts mondjesmaat zichtbaar, zoals het een dichter betaamt, zou je kunnen zeggen. Maar dat betekent ook: de lezer wordt gedwongen tot schipperen, tot het verdragen van dubbelzinnigheid binner

werk dat om context vraagt. Zoals in het gedicht *natuurlijk waren dat geen bezetters* waarin in slechts enkele regels het interne conflict wordt verwoord van gebieden veel inwoners Russischtalig zijn: hoe kunnen ‘de Russen’ bezetters zijn als ze eru als ‘wij’, en onze taal spreken?

*natuurlijk waren dat geen bezetters
bezetters kunnen diegenen worden
die zich begeven hebben
op andermans onbekend terrein
maar zij spreken dezelfde [moeder]taal
allemaal lijken ze op ons*

Meningen als deze kunnen provoceren, en worden in het dominante discours over bevrijding van Oekraïne al snel als problematisch of zelfs als propaganda beschouwd. Bobyrev schommelt voortdurend tussen uiteenlopende perspectieven, en zijn houding blijft daardoor ambigu. In vreedstijd zou je dat misschien ‘veelstemmigheid’ noemen, in oorlogstijd kan het een gevaarlijke positie zijn. Misschien kan hij daarom wel een gevaarlijke dichter worden genoemd.

De bundel eindigt met *wat fijn om triest te zijn in letland*, een gedicht dat hij schreef na de grootschalige invasie in 2022:

*wat fijn om triest te zijn in letland
in een kamer door het raam te turen
denkend aan het droeve lot van oekraïne
denkend dat je niet zou willen ruilen
en krokodillentranen huilen*

Wie zegt dat de tranen die daarin worden gelaten niet werkelijk uit bezorgdheid zijn voor een land dat in handen dreigt te vallen van zijn voormalige kolonisator? **De bundel zet aan tot denken. Hij stelt de lezer voortdurend lastige, ongemakkelijke vragen, en wellicht nog belangrijker, hij weigert te bevestigen wat die ene dichter in P. die avond zei: dat poëzie onbelangrijk zou zijn.**

Dankjewel voor het lezen van *Vuile ganzenveren*! Op de hoogte blijven van nieuwe publicaties? Inschrijven is helemaal gratis:

pieter.boulogne@kuleuven.be

Subscribe

-
- 1 In enkele voormalige Sovjetrepublieken is het woord *oblast* na 1991 omgezet naar een benaming die is afgeleid van het Arabische *wilaya*. Dit geldt voor Oezbekistan en Tadzjikistan (viloyat) en Turkmenistan (welayat).
 - 2 Heel kundig vertaald door **Pieter Boulogne**.

5 Likes

Discussion about this post

Comments

Restacks

Write a comment...